

Ở nơi hòn than lấp lánh sắc màu

Bắt đầu vào một đêm ở sân công viên Cao Sơn. Không biết là trăng hay ánh điện tỏa sáng khắp một vùng làm lung linh những ngọn sóng mặt hồ. Một đêm mà tôi có cảm giác như đang trẻ lại hay ít ra là những kỷ niệm của một thời trai trẻ ulla về. Thật hạnh phúc khi tôi nắm bàn tay em. Mềm mại và nóng ấm. Không hiểu vì em nể chiều tôi giây lát hay cũng rung động cùng tôi. Từ bên trong hội trường những lời ca, tiếng hát của đêm giao lưu đang vang ra nữa. Hai chúng tôi đang đắm say hạnh phúc như được vớt vát trong sự may mắn mà trời còn thương tình ban cho. Cho gặp nhau một cách vô tình ở một nơi mà sắc cảnh lộng lẫy hòa cùng với tiếng hát, lời thơ của những gái trai thợ mỏ.

Với em thì tôi phán đoán, còn với tôi thì đó là sự thật, bởi tôi có rất nhiều khổ đau gần như suốt cả cuộc đời. Hạnh phúc phải được gạn lọc chưng cất nhưng chẳng được là bao!

Bỗng em đứng phắt dậy, kéo cùng tôi lên. Một giọng hát nam trầm nghe rất lôi cuốn, lạ lẫm vang ra từ hội trường. Em nhón gót, nhìn qua những cái đầu vào bên trong và kêu lên: Hay quá! Giọng của ai thế nhỉ? Cả hội trường lúc này cũng im phăng phắc. Những người ngồi tản mác cạnh bờ ao, vệt cỏ từ này giờ đã lại nhao hết vào bên trong. Nhón gót, cũng cố nhìn cho được người biểu diễn.

Ồ! Hoàng Lâm Chính! Chính Cửa Ông, Chính tuyển than. Hay thật! Bài "Mặt trời bé con" với một chất giọng điệu nghệ, truyền cảm

làm xao xuyến lòng người.

Cái khác, cái lạ nữa người biểu diễn lại là một giám đốc. Giám đốc của một doanh nghiệp mà quanh năm suốt tháng phải bù đầu vì công việc. Nhiều người nghe đêm đó đã không tưởng tượng được vùng than của mình lại có một giám đốc hát hay đến như vậy!

*

Nghe xong bài hát, tôi và em trở lại, lại ngồi bệt xuống bãi cỏ xanh êm. Giọng hát của "giám đốc Chính" hình như đã làm cho cả hai chúng tôi bay bổng. Cùng với nhiều người xung quanh bàn luận, xôn xao về ý nghĩa của đêm giao lưu; hình như cả vùng mỏ bây giờ trẻ trung ra, đẹp hơn lên. Mà đẹp, mà trẻ thật. Các tà áo dài đủ màu sắc trên sân khấu, những khuôn mặt và cả những nụ cười... chỉ tính riêng người giới thiệu mà người ta thường gọi là dẫn chương trình, cũng rất duyên dáng, chẳng khác mấy với sân khấu Thủ đô hoặc ở những thành phố lớn trong cả nước.

Vài tuần sau thì truyền hình Việt Nam phát sóng. Chương trình được "đề - mông - ta" lại, gọn và chọn lọc hơn làm cho cả vùng than thêm một lần nữa ngỡ ngàng. Lần đầu họ mới biết trong cái ngành lam lũ, cực nhọc của họ lại có người làm lãnh đạo mà hát hay. Thực tình mà nói thì ở vùng mỏ này có rất nhiều người giữ những cương vị như giám đốc, bí thư Đảng tham gia văn nghệ, nhưng đến mức "nghệ sỹ" như Chính thì chưa mấy ai.

Có người nói rằng nếu Hoàng Lâm Chính mà theo hẳn chuyên nghiệp thì với cái giọng trời phú như thế với tập luyện bài bản ở nhà trường thì chắc phải quật chết một số ca sĩ kể cả có hạng chứ chẳng kể gì đến cái loại tầm tầm. Nhưng vừa lao động, vừa ca hát, nghiệp dư mới thú vị chứ. Làm giám đốc mà hát hay càng ý nghĩa chứ sao?

Đầu chừng vài tuần tiếp theo thì tôi được mời dự giao lưu âm nhạc và thơ nữ nhân kỷ niệm ngày thành lập Đảng 3 - 2. Đêm giao lưu được tổ chức rất hoành tráng có sự góp mặt của nhiều ca sỹ, nhạc sỹ và các nhà thơ trong Nam, ngoài Bắc. Lại có cả tiên sĩ văn học, giảng viên đại học ở Hà Nội tham dự, trực tiếp bình thơ.

Nhiều bài thơ của thợ nhà sàng, xúc tải, cơ điện... lại có cả sáng tác mới nhất của chính bí thư Đảng Nhoạn trình bày. Hoa và nụ cười tràn ngập trong đêm của nhà văn hóa công ty làm tôi nhớ lại những đêm thơ Xuân Diệu vào những năm "sáu tám", "bảy hai" đã làm cho dân vùng mỏ dường như quên hẳn đạn bom hủy diệt thời chiến tranh phá hoại. Đồng nghịt ngoài. Vòng trong vòng ngoài. Người lớn và trẻ em. Họ đến để thỏa mãn niềm khao khát cháy bỏng về thơ ca thật chẳng mấy ai ngờ!

*

Đêm trước và đêm nay nữa. Ca nhạc, biểu diễn nghệ thuật. Thơ và nhạc liên tục được tổ chức. Và bóng đá nam, bóng đá nữ làm bùng sáng cả một vùng vốn heo hút, trầm tịch. Thơ nhà sàn, thơ lái tàu vô cùng phần khởi. Nhiều người nói rằng dường như họ đã quên hết gian khổ nhọc nhằn. Nắng, mưa, đông, bão. Vất vả gian nan nghề mỏ tưởng đã lặn ngấm vào da thịt bỗng tan biến đi đâu tất cả.

Mà không riêng gì công nhân tuyển than được hưởng thụ. Vào những đêm như thế người ta còn nhìn thấy cả thợ lò của Khe Chàm, Mông Dương hoặc những chiến sỹ quân đội làm than của Cảng Khe đây hay Xí nghiệp 790 ở cách đây năm mươi cây số lữ lượt, vòng trong vòng ngoài tham dự.

Rồi thì không biết tôi đã nghe ở đâu, ai đó, có lẽ là C. Em! Đúng rồi, em đã nói với tôi rằng không chỉ bằng văn nghệ, thể thao mà còn bằng nhiều việc làm khác nữa Chính đã nâng cho vùng đất này lên một tầng nấc mới. Bảo lãnh vay ngân hàng đến nhiều tỷ bạc cho công nhân các phân xưởng mua sắm phương tiện đi lại, sửa chữa, dựng nhà; có điều kiện thì lên tầng mới và mua sắm cả ti-vi, sách báo... Thực hiện nhanh chóng việc bố mẹ về nghỉ trước tuổi, rảnh rang lúc tuổi già đưa con em vào thay thế. Trẻ hóa, trí thức hóa và cả văn hóa hóa đội ngũ người lao động. Cho nên không chỉ người thợ trong xí nghiệp mà cả người dân ở Cửa Ông bây giờ cũng rất phần khởi. Họ đang có cuộc sống khác trước; trong một tầng cao và cả chiều sâu của văn hóa. Tâm hồn con người bay bổng. Muốn vươn tới cái đẹp và cả sự sáng tạo.

*

Vâng, đúng là như vậy mấy năm gần đây, Tuyển than Cửa Ông có rất nhiều khởi sắc về văn hóa. Không chỉ khuôn hẹp trong các hoạt động thơ nhạc hoặc biểu diễn nghệ thuật mà còn dụng công tái tạo hoặc lập mới nhiều công trình văn hóa thể thao khác nữa.

Tượng đài người Đảng viên, công nhân Ngô Huy Tăng với chiến tích treo cờ đỏ búa liềm trên câu "Poóc - tích" vào những năm còn trong bóng tối được dựng lên ngay có lẽ là tại nơi mà lá cờ đỏ ấy phần phật tung bay cách đây ngót bảy mươi năm trời đã làm cho bao người xúc cảm, rung động. Tôi còn nhớ ngày khánh thành, nước mắt của một vài bậc cao niên cách mạng đã trào ra, ứ nghẹn. Cảm động vì cháu con đã không quên ông, cha những người mở đường đi trước.

Sân vận động được coi là số một hiện tại của Quảng Ninh, tỉnh công nghiệp lớn ở phía Bắc với trên cả triệu dân. Cỏ Mỹ xanh mượt. Điều rất đáng nói là liên tục diễn ra những trận giao hữu, bóng đá nam, bóng đá nữ và cả nhà thi đấu quốc tế. Nhà thi đấu tổng hợp. Sân bóng chuyền bãi biển. Hôm C đưa tôi đến thì nhà thi đấu tổng hợp đang được nâng cấp. Sân gỗ tạp do dựng vội trước đây được bạt tung lên, làm mới lại đúng với chuẩn quốc gia. Nay thì chắc đã xong rồi.

Và, hồ Ba-ra. Từ một cái hồ tự nhiên bé nhỏ nằm im lìm bao đời giữa lán thợ heo hút trong một cái thung lũng buồn tẻ, không mấy ai biết tới nay đã trở thành một cái hồ bơi lớn rộng, nước trong leo lẻo soi bóng hàng liễu một cách mộng mơ, bóng những cô gái, chàng trai nhà sàn xong ca ra đây hóng mát và cả hẹn hò. Tôi ngồi ngắm nhìn không phải là bất ngờ trước cảnh đẹp được tạo nên mà mấy bác thợ già về hưu chưa quen đã nói với tôi rằng chính họ cũng không ngờ đến gần cuối cuộc đời lại được sống nơi cảnh quan đẹp để đến như vậy. Có cụ thực dụng hơn phần khởi thổ lộ: "Khuôn viên ngôi nhà của cụ nay đã cao giá hơn nhiều là nhờ ở cảnh hồ được tôn tạo, nâng cấp"!

Tôi không là dân cư ngụ ở thị trấn thợ mỏ Cửa Ông nhưng đã từng chứng kiến cái khổ cực, lam lũ nhiều năm phải gánh chịu. Con đường chính quốc lộ 18 qua giữa lòng thị trấn, chưa mưa đã lầy, chưa nắng đã bụi. Khách thập phương vào cũ giếng hai đi lễ đền đức ông Hưng nương Vương Trần Quốc Tảng phải vác xe đạp trên vai xắn quần lội bộ có người tưởng khiếp đến già chứ bói đâu ra nhà văn hóa, sân vận động, bể bơi, bể tắm lộng lẫy như thế này.

Công nhân đường sắt, thợ cơ khí, thợ nhà sàn... ngày lễ hoặc chủ nhật muốn được xem bóng đá, ca nhạc phải lên tít tận Hòn Gai, thủ phủ của Quảng Ninh ngót ba chục ki-lô-mét. Ít ra thì cũng phải vào Cẩm Phả, mất chừng một giờ bách bộ hoặc xe đạp thô sơ.

Còn bây giờ thì ngược lại, người ở tận Hòn Gai, Hà Tu về Cửa Ông xem bóng đá nữ quốc tế. Mới đây nhất là vào những ngày cuối tháng Chín này, tôi còn gặp các quan chức đầu tỉnh đánh xe Cam-ry-Toyota

bóng lộn từ Hòn Gai, thậm chí là ngoài biên giới Móng Cái về xem tranh giải quốc tế nữ tiền Sea games 22.

Nổi đình nổi đám mà nhiều người còn nhớ là cuộc giao lưu "Sao mai trên đất mỏ" cũng được chọn Tuyển than Cửa Ông làm nơi tổ chức. Rất ấn tượng và cũng rất thành công. Có thể coi là sự kiện văn hóa có một, không hai kể từ ngày khai thiên lập địa vùng đất Cửa Ông này. Hôm ấy, người ở tứ xứ trong tỉnh, đàng tây thì Đông Triều - Uông Bí; phía đông thì cả Tiên Yên - Đầm Hà và cả miền núi Ba Chẽ cũng kéo nhau về xem, ngồi chật cả một sân vận động ngoài trời. Trong đêm giao lưu này Chính lên sân khấu cùng với nhạc sỹ Trần Tiến song ca được truyền hình trực tiếp làm cho nhiều người ngơ ra vì vùng mỏ hát hay, giám đốc Chính hát hay.

Hoàng Lâm Chính còn là người khơi mào cho cuộc chơi tranh ngoạn mục trong vùng. Tranh tường khổ đại chiều rộng đến bốn mét được bày ở ngay bên cảng và cả trong phòng họp được các họa sỹ ở Hà Nội và cả Cẩm Phả vẽ thể hiện sinh động thực tiễn sản xuất và đời sống người thợ đã khơi dậy tính tự hào cho tất cả người lao động ở đây.

Không ai tính đến sự lời lãi bằng tiền bạc, nhưng cái lợi to lớn bằng sự hưng phấn trong tâm hồn, và cả sự trẻ hóa của con người sau những tháng ngày lao động cực nhọc mà theo tôi thì chắc phải gấp vài bốn chục lần số tiền đã bỏ ra thuê người vẽ tranh.

Chính vì như thế mà phong trào được lây lan rất đáng yêu một cách nhanh chóng và sâu rộng. Khe Chàm, Cảng kinh doanh Than, Cảng Khe đây Đông Bắc, Cao Sơn và mới đây Xí nghiệp 790 của Quân đội làm than cũng tổ chức vẽ tranh tường bày ngay trước cảng ra vào. Có lẽ từ sau "bức hai chế độ" được dựng lên ở nội đô Cẩm Phả từ những năm bảy mươi đã in đậm và hằn sâu trong tâm thức người dân và cả thợ mỏ Cẩm Phả bây giờ mới có được những bức tranh hoành tráng có sức lay động và cổ vũ con người lớn đến như thế này!

*

Không biết phải nói như thế nào, nhưng trong lòng tôi tràn ngập một xúc cảm khó tả. Tôi nhìn thật kỹ Chính, anh đang ngồi trước tôi đây; đôi mắt long lanh sáng nhìn thẳng vào tập công văn mà cô văn thư nhỏ nhắn trông khá dễ thương vừa đặt lên.

Chuông điện thoại trên bàn của Chính reo liên hồi. Anh cầm cả hai máy; để bàn và di động. Xin lỗi một phía và trả lời một phía thật chi tiết. Công việc của một giám đốc điều hành ở một nơi xung yếu không chỉ là trí tuệ, sự thấu đáo mà còn là thời gian. Nhiều lúc tôi nghĩ lẫn thẩn rằng Chính và cả các giám đốc mỏ ở vùng Cẩm Phả này không còn thời gian để giải trí, thậm chí là quên cả vợ con!

Vậy mà Giám đốc Tuyển than còn "chơi" cả văn hóa, nghệ thuật và cả thể thao. Sang thì có sang nhưng thì giờ mà bỏ vào đây đâu có ít. Thôi thì hát hay là do trời phú nếu có phải tập luyện của một người nghiệp dư như Chính thì cũng không là chuyện gì đáng kể. Nhưng tổ chức biểu diễn hoặc giao lưu bóng đá. Thôi thì trăm thứ "bà giảng". Kín ở chỗ này nó lại hờ ở chỗ khác, mà bất cứ ở chỗ nào cũng đều là quan trọng hết. Mới chỉ nói ngay cái khoản giấy mời, sắp xếp ghế ngồi theo một trật tự xã hội và tránh chông chéo; giữ nét văn hóa ngay trong sự ửng xử của đêm diễn hoặc trận giao hữu hoàn toàn không dễ.

Tôi đã chứng kiến cuộc bàn luận cho một trận tranh giải nữ quốc tế khu vực tại đây. Nào chỗ ăn cho đội khách, chỗ ngủ cho đội nhà. Nước uống cho trọng tài. Hoa cờ cho đội thắng. Tiền thưởng cho "chơi đẹp" "sút" hay. Lại còn phải tính chuyện đồ dành cho cầu thủ đội nhà khi trái tính, trái nết.

Thời gian và tiền bạc! Công sức thì không riêng gì Chính mà còn phải của bao người. Trí óc cũng phải tỉnh táo, uyên thâm. Kinh nghiệm thì dày dặn đã đành mà còn phải thạo lược, may ra mới trọn vẹn cho một cuộc. Thế nhưng Tuyển than Cửa Ông hàng chục, hàng trăm cuộc diễn ra liên miên không ngưng nghỉ bao giờ, món ăn tinh thần này xem ra cũng phải thường xuyên. Xao nhãng là không được. Nó chẳng khác là bao với bữa ăn hàng ngày. Sáng, trưa...

II./[b]

Điều hành sản xuất ở Tuyển than Cửa Ông, nơi mà Hoàng Lâm Chính làm giám đốc hoàn toàn không giống với nơi nào. Khác xa với dệt, với điện và cả cơ khí nữa.

Trăm khâu, trăm thứ. Vừa gỡ được ở khâu này nó lại tắc ở khâu kia. Một thời gian khá dài, để cả một thập kỷ, mười hay mười lăm năm gì đó chứ không phải là ít nơi này được coi là "điểm nóng" của toàn ngành than. Ông Đinh Văn Lạp, Thứ trưởng Bộ mỏ và than, Giám đốc Liên hiệp Than Hòn Gai lúc bấy giờ không đêm nào là không đứng thâu đêm suốt sáng để tìm điểm nút mà tháo gỡ. Tất nhiên là bây giờ sau bao thời gian con người trưởng thành, máy móc thiết bị được mua sắm đầu tư thêm nó cũng có phần tiên bộ nhưng vẫn còn là một nơi không dễ nhá chút nào. Than kéo mỏ ít, phải lo thì đã là một nhẽ. Than kéo về nhiều cũng phải nghĩ cách để nâng công suất máy sàng.

Rồi thì bất biết than làm ra trên mỏ thế nào nhưng ở đây là phải làm cho thật tốt. Nói theo ngôn ngữ chuyên môn là phải làm cho hòn than "giàu" lên. Phải lo sao cho đủ chủng loại. Cám cũng phải năm bảy thứ mà cục thì cũng vậy. Khách từ Nhật, từ Hàn Quốc, Đài Loan, thậm chí tít tận Bắc Mỹ, Phi Châu điện sang là phải có; tuyệt đối không để khách hàng nhờ chuyên. Tàu năm sáu vạn tấn cập bến mà đợi lâu là phải "ăn đòn".

Tóm lại công nghệ dưới quyền của Chính không phải là thứ công nghệ bầm nát. Vừa hiện đại lại vừa thủ công. Nhiều lúc cả ạn, cả nghĩ, cả nằm bên cạnh vợ cũng phải nghĩ đến dây chuyền. "Tắc" là phải ứng phó ngay mà ứng phó phải chính xác, nếu không sẽ kéo theo cú tắc dây chuyền thì khôn. Vậy mà, Chính còn văn hóa, thơ nhạc và thể thao. Địch thân anh tổ chức và tham gia trực tiếp. Ca hát thì biểu diễn còn bóng đá thì tổ chức.

Vâng, bây giờ thì tôi đã hiểu. Rất muốn nói lời xin lỗi nhưng chưa nói được ra, bởi nhiều lúc tôi cứ nghĩ rằng Chính hát là để khoe giọng, còn giao lưu thơ nhạc... bóng banh là trường giả học làm sang. Sản xuất không lo lại đi lo những chuyện không đâu...

Nhưng không, không phải chỉ một bài hát mà Chính và ai đó, công nhân của anh biểu diễn; không chỉ một đêm diễn. Càng không phải là sân bóng, hồ bơi... mà là một nét văn hóa. Cho từng người và cả cho khu vực. Bởi cuộc sống con người không chỉ khuôn hẹp trong miếng cơm, manh áo mà là khát vọng. Khát vọng vươn tới cái đẹp, cao thượng và sự hiểu biết. Cơm ăn, áo mặc để cho con người sống còn muốn vươn tới tầm cao của con người là phải văn hóa, thể thao. Nó là cây cầu bậc thang đi tới chứ không chỉ là sang phía bên kia bờ.

Người Cửa Ông bây giờ cả trong xí nghiệp và người dân đều thấy cuộc sống của họ được nâng lên. Họ vui vẻ thêm ra; yêu xung quanh và yêu cả chính họ trong từng mỗi phút giây. Thích làm việc và thích sáng tạo. Tôi có một cảm nhận rằng lúc nào đến Cửa Ông ngoài phố cũng như trong nhà sàng, trên đầu máy xe hỏa kéo than... ai cũng như vừa được cất lên. Trên môi các cô gái nhà sàng hoặc trong văn phòng thì cũng vậy luôn nở những nụ cười thân thiện, gần gũi vô tư và một điều khác nữa là thông minh, sắc sảo.

Cảm nhận thì như vậy, còn chắc chắn rằng hiện tại vùng đất Cửa Ông này là vùng đất đã được văn hóa hóa mà như trên đây tôi đã nói tới.

Quan niệm sống của Hoàng Lâm Chính là tạo cho con người cái đẹp nội tâm để từ đó khát vọng vươn tới. Ai cũng phải làm chủ được bản thân và công việc. Trước khó khăn không được bó tay. Một điều khác nữa là xóa dần sự cách biệt giữa người chỉ huy và người lao động, ít ra là trong ý thức. Trong một con người có cả hai: Lao động và điều hành. Trước một công việc anh phải hiểu ngay rằng anh phải làm gì và làm như thế nào.

Chính không muốn làm kẻ chặn dắt, quát nạt; chỉ bảo và ra lệnh hoặc ít ra những thực ấy không bộc lộ. Trong toàn bộ công tác phát huy sáng kiến cải tiến kỹ thuật mà hiệu quả thật to lớn của nó đem lại cho Cửa Ông trong thời gian gần đây thì Chính chỉ đóng vai trò của người gợi ý hoặc tham gia. Bao giờ cũng vậy anh đưa ra một ý tưởng hoặc tỏ sự mong muốn rồi khêu gợi và kích thích tính sáng tạo cho mọi người. Chính vì như thế mà có rất nhiều sáng kiến hoặc

cải tiến vượt qua hình dung ban đầu của chính anh.

*

"Không phải là cơm canh, rượu thịt mà văn hóa mới nâng con người lên". Đây không phải luận thuyết mà là thực tiễn. Chính nói với tôi rằng bài học từ anh. Từ thuở hàn vi, thuở mà Chính còn là anh thợ quen quai búa và thổi bể lò rèn. Sách, âm nhạc, thơ và kịch, phim cả bóng đá nữa đã nâng con người của anh lên, làm cho anh cảm thấy mình bay bổng ham sống và ham sáng tạo, cống hiến. Chính khẳng định "được như ngày hôm nay" là nhờ văn hóa. Từ chàng thanh niên nhà quê bước vào xí nghiệp với tấm bằng lớp bảy phổ thông và lao động chân tay đơn giản nay Chính đã có hai bằng đại học và chín bằng lao động sáng tạo cũng là nhờ ở văn hóa.

Nghe Chính nói, bất giác làm tôi nhớ lại câu chuyện mới hôm rồi của C, cô cán bộ nữ công cũng của Tuyển than Cửa Ông này. Cô nói rằng mấy năm gần đây được sống trong một môi trường văn hóa lành mạnh cô không còn khái niệm về cực nhọc và cả thời gian. Sớm trưa hay chiều tối lúc nào cũng có cảm giác đẹp. Muốn làm việc và muốn suy nghĩ.

Trần Văn Mộc cán bộ kỹ thuật công ty, tuổi đã đứng, tóc đã điểm sương nhưng anh không có khái niệm già. Học vị của anh thì chỉ mỗi tấm bằng trung cấp mỏ nhưng sáng kiến của anh thì đã vượt lên rất nhiều, có thể sánh với vài ba cái bằng đại học làm lợi tiền tỷ nhìn đếm được chứ không phải là nói mò đến nỗi nhiều người ở đây đã nói vui rằng phải thưởng hoa hậu cho anh thì mới xứng đáng!

Không hiểu có phải nhờ văn hóa thể thao hay không mà mấy năm gần đây sản xuất ở Cửa Ông có phần khởi sắc. Có nhiều chứng lý để đưa ra bằng những con số cụ thể về kéo mỏ, về tuyển rửa về tiêu thụ vụn vụn và vụn vụn nhưng lại e rằng nó khiến cưỡng và có phần thô thiển. Tuy vậy trong thực tế không chỉ những nhà kinh tế mà cả khu vực đều nhận thấy. Chỉ cần nêu một con số. ấy là năm 2002 vừa qua Tổng công ty Than Việt Nam xuất khẩu trên năm triệu tấn. Nhưng hơn than ra nước ngoài qua cửa ngõ này chiếm đến gần bốn triệu. Nó còn đẹp, còn lấp lánh sắc màu. Hòn than Cửa Ông bây giờ như có cả nét đẹp của hòn người. Vậy mà vẫn còn chuyện đáng buồn, đáng chê trách là ở ngay tại nơi của Chính này trong cái tuyệt đại đa số ủng hộ, hoan nghênh, phấn khởi, hào hứng, tâm đắc vẫn còn có người chưa đồng tình ủng hộ. Bàn tay ngón ngắn ngón dài là thế. Cái chính yếu là ở tấm lòng. Động cơ trong sáng và vì lợi ích chung của đại đa số.

Cái lợi của văn hóa, thể thao; cụ thể hơn là thơ, nhạc, bóng đá sách báo to lớn không biết là dường bao. Rất tiếc là còn có quá nhiều người chưa nhận ra. Có gần cả trăm phần trăm các doanh nghiệp không còn thư viện, Sách hay, tiểu thuyết thời phục hưng của Pháp. Tác giả nổi tiếng thế giới Gô-gôn, Tonxtôi, Dostoievsky không mấy ai đọc. Tác giả nổi tiếng trong nước nhiều người không biết. Tôi có hỏi một vài vị giám đốc mỏ rằng các anh có đọc văn học hay không thì có người còn ngờ ra, có người lại kêu là đầu tắt mặt tối còn thì giờ đâu mà văn với thơ? Có vị giám đốc còn nói rằng ban đêm về nhà anh chỉ đọc đơn kiện, đơn khiếu nại của công nhân mà thôi!

Thể thao ở nhiều nơi thì may ra chỉ bóng chuyền với cầu lông. Bóng đá mà làm sân qui mô và nuôi cả một đội nữ như ở Tuyển than Cửa Ông và tổ chức thi đấu đến mức giành giải quốc tế như Hoàng Lâm Chính thì cũng chẳng đâu có. à, có một đơn vị cũng bỏ cả tiền tỷ ra làm sân vận động dựng cột gôn. Hàng rào sắt, công ra vào uy nghi nhưng lại bỏ trống, ngày ngày người ta thấy bỏ vào gậm cỏ và đầy cả phân lợn đen ngòm.

Tôi có làm thử việc phát hành sách, tuyển chọn một ít tác giả cũng khá khá ở trong nước và khu vực nhất là của các nhà văn, nhà thơ là bạn bè thân thích và cái chính là tiếc của đời mà làm, in giấy đẹp bìa cứng, gáy cong rao bán ở nhiều nơi nhưng ở đâu cũng vậy họ chỉ nhắc lên đặt xuống, chẳng khác là bao với cá ướp, tôm thối. Bỏ ra vài triệu bạc sẵn sàng thết đãi rượu Tây với thịt lợn rừng đắt đến tóa cả mắt cả mũi ra thì được chứ tuyệt nhiên không mua sách. Hỏi kỹ mới té ngựa rằng "mua sách thì không biết hạch toán vào đâu?!" Chưa chát đến hết chỗ nói.

Ảnh nghệ thuật, tranh hội họa cũng cùng chung số phận. Điều đáng buồn hơn là nhiều nơi lại treo tranh vỉa hè. Hoa và cảnh thiên nhiên Hà Lan, Thái Lan! Cái thứ tranh mà người ta in hàng cuộn như mảnh mảnh bán đầy ở vỉa hè Hà Nội. Chẳng có một tẹo nghệ thuật nào.

Cho nên tôi mới yêu quý và cả kính trọng cái ông Chính Cửa Ông

này. Đối với ông thì tất thảy. Cả văn hóa, cả thể thao. Tôi đoán chắc rằng cái nguồn sinh lực từ văn học nghệ thuật, từ thể thao bơi lội này đã đem lại cho ông, thợ thuyền của ông và cả dân trong vùng một nguồn lợi to lớn nào đó nhất định chứ nhất quyết là ông không dại, bỏ tiền bỏ thời gian để làm một cái việc không đâu. Trên đây tôi đã nói rõ rồi, bây giờ tôi xin được nhắc lại cốt là để nhấn mạnh vậy.

Hãy thử làm một cuộc khảo sát khoa học xem để rồi có một chính sách thật đúng, thật phổ cập việc đưa văn hóa thể thao vào trong lòng người lao động chứ cứ như hiện tại thì hoài phí quá. Hình như ở các nước tiên tiến Nhật Mỹ người ta còn mở nhạc cổ điển Moza, Bít-tho-wen cho thợ nghe ngay trong giờ lao động kia mà!

à, mà tôi còn nhớ chắc là không sai, Lỗ Tấn đại văn hào của Cộng hòa Nhân dân Trung hoa, nước láng giềng sát chúng ta sinh thời đã học nghề thuốc mà học tận bên Nhật cơ đấy. Theo ông thì học thuốc là để chữa bệnh, nhưng học xong rồi về nước lại bỏ hẳn nghề thuốc rất bài bản để viết văn. Ông khẳng định rằng văn học sẽ chữa được bệnh còn tốt hơn; được nhiều người hơn là thầy thuốc tân dược.

Ấy vậy mà sách văn học hiện tại ế ẩm một cách thảm thương. "Mua sách không biết hạch toán vào đâu!". Văn hóa đọc là thứ văn hóa hàn lâm bậc nhất hiện tại ở vùng mỏ thân yêu của tôi đây đã lụi tít vào mãi đâu xa lắm lắm. Tất nhiên cái sự bất hợp lý đùng đùng như thế này rồi ra có ngày sẽ được nhìn nhận lại. Cho nên được cái anh Chính tuyến than đây say đắm với văn học, thơ nhạc và cả thể thao; đem các thức đó về cho người lao động của mình và cho cả người dân trong vùng thì đáng quý, đáng trân trọng lắm./.

(Tạp chí nhà văn số 11/2003)